

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЕКСПОРТУ

12 квітня 2013 р. у Києві відбулася I Всеукраїнська науково-практична конференція «Проблеми і перспективи експорту української м'ясної продукції на міжнародні ринки». Організатор заходу – Державний науково-дослідний інститут з лабораторної діагностики та ветеринарно-санітарної експертизи (ДНДІЛДВСЕ) за підтримки Мінагрополітики та продовольства України і Держветфітослужби України.

Зважаючи на статистичні дані, які свідчать, що в 2012 р. продукція харчової та переробної промисловості у загальному експорті продукції АПК становила близько 50 %, зрозуміла актуальність проведення такої конференції. Наприклад, у 2006 р. м'яса і м'ясопродуктів було експортовано лише 15,3 тис. т, минулого ж року ця цифра збільшилася до 118,8 тис. т. Експорт яєць і яєчного порошку за той самий період зріс у 28 разів. У Мінагрополітики та продовольства України вважають, що експорт продукції агропромислового комплексу цього року може досягти 22 млрд доларів проти 18,2 млрд у 2012 р.

Відкриваючи конференцію, яка зібрала близько 70 представників найбільших переробних і забійних підприємств

м'ясного й птахівничого сектору країни, директор ДНДІЛДВСЕ **Анатолій Головко** зазначив, що Україна має великий експортний потенціал, зокрема в галузі тваринництва, але є й чимало проблем щодо його повного розкриття. Основні з них – гармонізація до міжнародних вимог нормативно-правової бази; впровадження на підприємствах системи контролю за якістю, в т. ч. системи НАССР; високий рівень лабораторної практики як на конкретних підприємствах, так і в цілому в Держветфітослужбі України. Щоб обговорити ці питання, було вирішено про-

вести першу практичну конференцію й спільно знайти шляхи реалізації планів.

Передаючи вітання від голови Держветфітослужби України Володимира Горжеєва, виконувач обов'язків директора

департаменту ветмедицини **Олександр Вержиховський** зазначив, що питання, які розглядаються, досить актуальні як для економіки нашої держави, так і для соціального статусу громадян. Від експортних операцій залежить наповнення державної скарбниці, а отже, й рівень соціальних витрат. Більше того, працювати на експорт – дуже відповідально. Адже це показник рівня роботи не лише підприємств-виробників, а й, великою мірою, державних установ і органів, зокрема таких, як державна служба ветмедицини.

Про реформування системи харчової безпеки в Україні, що розпочалося два роки тому, розповіла начальник управління ветеринарно-санітарної експертизи та безпеки харчових продуктів Держ-

ветфітослужби України **Ольга Семенчук**. Серед недоліків функціонування цієї системи – наявність кількох державних органів, наділених схожими повноваженнями, існування зайвих, неефективних для бізнесу інструментів державного регулювання, відсутність реальної відповідальності операторів ринку харчових продуктів і представників органів виконавчої влади за порушення вимог законодавства. Детальніше О. Семенчук зупинилась на Національному плані дій на 2013 р., відповідно до якого перед службою поставлено завдання адаптації системи санітарних і фітосанітарних стандартів до законодавства ЄС. Серед законів, які нині в роботі, вона назвала Закон України про державний нагляд, який має забезпечити прозорість діяльності уповноважених органів. Інший законопроект – «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо безпеки харчових продуктів» пропонує поправки до понад 11 законодавчих актів, зокрема до Кодексу України про адміністративні правопорушення; Кримінального та Господарського кодексів України в частині підвищення відповідальності виробників харчових продуктів за порушення законодавства. Цей проект закону встановлює вимоги до процедур проведення державного контролю та нагляду; обов'язкове поступове запровадження виробниками харчових продуктів системи аналізу небезпечних факторів і контролю в критичних точках (НАССР); підвищення відповідальності виробників. Поки що державний контроль здійснюється відповідно до Закону України «Про безпеку і якість харчових продуктів» та інших законів. Перевірки дотримання вимог системи НАССР або аналогічної системи безпеки та якості будуть проводитися лише після розроблення й затвердження переліку питань для здійснення державного нагляду, заснованих на принципах НАССР, передбачених пунктом 90.1.3 Нацплану на 2013 р. Визначено й трирічний перехідний період виробництва на систему НАССР.

О. Семенчук також розповіла про результати співпраці Держветфітослужби України з компетентними органами країн – членів Європейського та Митного союзів. Зокрема Україна має змогу експортувати до країн – членів ЄС рибу морську (для людського споживання), мед бджолиний, продукти тваринного походження не для людського споживання (побічні продукти), м'ясо птиці, яйця і яйцепродукти. Експорт до країн – членів Митного союзу можливий лише після проведення інспектування спільно з ветеринарними службами держав – членів Митного союзу. Станом на 20 лютого 2013 р. таке право отримали 65 вітчизняних підприємств.

«Дуже важливу роль, коли йдеться не тільки про експорт, а й взагалі про безпечність і якість продукції, відіграють лабораторні дослідження. Адже їх результат – це підтвердження, тобто кінцевий висновок. Безумовно, ви, як виробники, повинні гарантувати якість, але підтвердити її можуть лише лабораторні дослідження», – такими словами розпочав свою доповідь **Анатолій Головко**. Він ознайомив присутніх із сучасним станом, перспективами розвитку й пріоритетними завданнями лабораторної діагностики. На сьогодні компетентність держлабораторій ветмедицини підтверджується акредитацією відповідно до вимог ДСТУ ISO/IEC 17025:2006 «Загальні вимоги до компетентності випробувальних та калібрувальних лабораторій»; атестацією на проведення вимірювань показників об'єктів відповідно до «Правил уповноваження та атестації у державній метрологічній системі»; наявністю дозволу на роботу з мікроорганізмами 2–4 груп патогенності, який видає СЕС. «У 2012 р. вперше в Україні Центр діагностики заразних хвороб ДНДІЛДВСЕ був акредитований DAkkS (Німеччина) на діагностику 24 захворювань за допомогою 41 методу (серологічні, молекулярно-генетичні, бактеріологічні, паразитологічні дослідження). Випробувальний центр ДНДІЛДВСЕ здійснює перевірку харчових продуктів і сировини тваринного й рослинного походження за 240 показниками, акредитованими Національним агентством з акредитації України, та за 152 показниками, акредитовани-

ми DAkkS (Німеччина). Для забезпечення зовнішнього контролю якості лабораторних досліджень інститут щороку бере участь у міжнародних раундах міжлабораторних порівняльних випробувань FAPAS, FEPAS і GEMMA».

Доповідач приділив велику увагу дослідженням продукції птахівництва. Зокрема минулого року державні лабораторії ветмедицини (ДЛВМ) України брали участь у виконанні програм «Державний план моніторингу інфекційних хвороб птиці на території України»; «План державного моніторингу залишків ветпрепаратів та інших забруднювачів у живих тваринах та необроблених харчових продуктах тваринного походження та кормах».

«При виконанні «Програми державного ветеринарно-санітарного контролю сальмонельозу птиці в птахогосподарствах України на 2009–2013 роки» ДЛВМ провели 208 166 досліджень на наявність сальмонел, у 62 випадках результати були позитивні. Та й неодноразові звернення Россільгоспнагляду щодо виявлення сальмонел у продукції птахівництва, імпортованій з України, свідчать, що з проблемою сальмонельозу в Україні не все гаразд, – зауважив А. Головко. – В областях із розвинутим птахівництвом (АР Крим, Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Київська, Харківська) протягом 2012 р. не виявлено жодного позитивного випадку на сальмонельоз серед птиці. У той же час при дослідженні продукції птахівництва для оформлення ветеринарних дозвільних документів на право її реалізації всередині держави минулого року виявлено 24 зразки, які не відповідають вимогам на вміст сальмонели».

У своєму виступі заступник директора Наукового центру превентивної токсикології, харчової та хімічної безпеки ім. академіка Л.І. Медведя МОЗ України, заступник голови Національної комісії Кодекс аліментаріус (НККАУ) **Анатолій Подрушняк** зауважив, що неможливо просто використовувати міжнародну нормативно-правову базу без адекватної процедури її гармонізації й адаптації до вітчизняних умов. Ця робота потребує залучення всіх зацікавлених сторін (міністерств і відомств, науково-дослідних

установ, об'єднань виробників і споживачів тощо) та досить значних людських і матеріальних ресурсів. І тут у пригоді стає Кодекс аліментаріус (Codex Alimentarius) – збірник стандартів на всі основні види харчових продуктів, розроблених під керівництвом FAO/WHO і спрямованих на захист здоров'я споживачів та гарантування чесної практики в торгівлі ними. Комісія Кодексу аліментаріус була створена в 1963 р., її членами є 170 держав, зокрема Україна – з 1998 р. На цей час НККАУ діє на громадських засадах. Основні її завдання – аналіз міжнародного й вітчизняного законодавства та розроблення пропозицій щодо вдосконалення законодавства у сфері безпечності та якості харчових продуктів; гармонізація вітчизняного законодавства з міжнародним у зазначеній сфері; сприяння впровадженню нових технологій, міжнародних стандартів, вітчизняних технічних регламентів і міжнародних санітарних заходів у сфері виробництва харчових продуктів та нових методів їх дослідження.

«На жаль, м'ясна галузь швидше потребує імпорту сировини, ніж експорту власної продукції», – почав з наболілого Президент асоціації «Укрм'ясо» **Володимир Попов**. Серед основних проблем він бачить те, що якісні м'ясо-ковбасні výro-

би виготовляють не більше 80 вітчизняних компаній, частина з яких є членами Асоціації. Це зазвичай потужні виробники, які працюють на легально ввезеній сировині. Але понад 40 % малих і середніх фірм тіньові, досить часто використовують неякісну сировину й порушують технологію. В. Попов переконаний, що починати треба з розвитку тваринницької галузі, зміцнення наукової бази. А коли буде необхідна кількість якісної вітчизняної сировини, можна буде вести мову про нарощування експорту. А от гармонізацію ДСТУ до міжнародних вимог слід починати вже сьогодні.

«А наукову підтримку вам завжди готова надати Національна академія аграрних наук», – відгукнувся на доповідь В. Попова А. Головка.

Значно оптимістичнішим був виступ голови Ради директорів Асоціації «Союз птахівників України» **Олександра Бакуменка**. Адже в грудні 2012 р., після чотирирічної спільної роботи Мінагрополітики й Держветфітослужби, генеральний директорат САНКО включив

Україну до списку країн, які мають право експортувати продукцію птахівництва до Євросоюзу. Це свідчить про те, що Україна стає повноправним гравцем на ринку харчової продукції у світі, а раніше недосяжний рубіж високотехнологічна галузь птахівництва вже пододала. «Якщо в минулому році ми експортували 81 тис. т курятини, то в цьому буде 140–160 тис. т», – поділився планами О. Бакуменко. За його словами, імпорт курятини в 2013 р. скоротиться майже на 40% – до 70 тис. т, а в 2017 р. становитиме 30 тис. т, тоді як експорт м'яса птиці в 2017-му сягне 300 тис. т, що у 3,7 рази більше, ніж у 2012 р. Найбільшу перепону експорту продукції птахівництва до країн ЄС він вбачає у ви-

соких митних податках, які зберігатимуться доти, доки Україна не підпише угоди про асоціацію з ЄС.

Григорій Шендеров, директор Всеукраїнської асоціації «Експортери та імпортери м'ясної та молочної продукції», продовжив тему ризиків експорту українського м'яса (від неправильно оформлених документів до виявлення патогенних мікроорганізмів в продукції) і висловив бачення шляхів їх подолання.

Учасників зацікавив виступ завідувача кафедри нормальної та патологічної

морфології і судової ветеринарії ЛНУВМ ім. С.З. Гжицького **Галини Коцюмбас**, яка дала структурно-функціональну характеристику рослинних компонентів у м'ясних напівфабрикатах і ковбасних виробках.

Актуальну для виробників проблему контролю залишків ветпрепаратів у м'ясі та м'ясопродуктах, а також шляхи їх потрапляння та виявлення висвітлив у своїй доповіді заступник директора ДНДКІ ветпрепаратів та кормових добавок з питань наукового забезпечення систем якості випробувань **Дмитро Янович**. Упродовж останніх 10 років в інституті розробили й упровадили 16 методичних рекомендацій із застосування скринінгових методів для цих досліджень.

Ґрунтовною була доповідь заступника директора ДНДІЛДВСЕ **Юлії Новожицької** про якість і безпечність м'ясопродуктів українського виробництва за 2012 р. за наслідками випробувань державними лабораторіями ветмедичини та план державного моніторингу забруднювачів у м'ясі забійних тварин і птиці. Доповідач розповіла про нормативну базу й програми моніторингу, відповідно до яких здійснюється ця робота, і звернула увагу виробників на те, що і в нині діючо-

му законі «Про безпечність і якість харчових продуктів», і в новому законопроекті чітко прописано, що стандарт не є обов'язковим, обов'язковим є дотримання вимог технічного регламенту. Ю. Новожицька наголосила, що для тих, хто звертається з проханням продовжити термін реалізації тих чи інших продуктів, у законі такої можливості немає і не буде. Також вона звернула увагу виробників на шляхи надходження забруднювачів у харчові продукти: з довкілля, у процесі технології й кулінарної обробки. «Цьому питанню слід приділити велику увагу. Тому саме впровадження системи НАССР і стане гарантією того, що з навколишнього середовища, з будь-якого джерела продукція не була забруднена».

Детально про аспекти європейського законодавства щодо гігієни виробництва продукції птахівництва та норми й правила гігієни м'яса щодо Кодексу аліментаріус та директив ЄС розповіла завідувач відділу гармонізації законодавства до міжнародних вимог ДНДІЛДВСЕ **Марія Остапюк**.

Під час конференції наголошувалось на необхідності запровадження системи НАССР, розглядалися стандарти серії ISO, вимоги до маркування м'ясопродукції відповідно до технічного регламенту й ДСТУ 4518 тощо.

Загалом прозвучало 17 доповідей і безліч відповідей у ході дискусії зі слухачами, мета яких – підвищення обізнаності виробників м'ясопереробної галузі щодо гігієни виробництва їхньої продукції відповідно до міжнародних вимог, необхідності запровадження системи управління безпечністю харчових продуктів і стандартів, що сприятимуть конкурентоспроможності виробленої продукції, а отже, й зростанню обсягів її експорту. ☺